52
R44

I. REMER-ANSELM

DESPRE
CALENDARELE CREŞTINE
ŞI
UNIFICAREA LOR

ISTORICUL CALENDARELOR. - CHESTIUNEA PAŞTELUI. - PĂRERILE CÂTORVA PERSONALITĂŢI AUTORIZATE, DIN ŢARĂ ŞI DIN STRĂINĂTATE, CU PRIVIRE LA INTRODUCEREA CALENDARULUI GREGORIAN.

BUCUREŞTI
LIBRĂRIA ŞI TIPOGRAFIA H. STEINBERG
94. STRADA LIPSCANI, 94
1919

PREŢUL 3 LEI. 20

III 16156

S. L

I. REMER-ANSELM

DESPRE CALENDARELE CREŞTINE ŞI UNIFICAREA LOR

ISTORICUL CALENDARELOR. - CHESTIUNEA PAŞTELUI. - PĂRERILE CÂTORVA PERSONALITĂŢI AUTORIZATE, DIN ŢARĂ ŞI DIN STRĂINĂTATE, CU PRIVIRE LA INTRODUCEREA CALENDARULUI GREGORIAN.

BIBLIOTECA MUNICIPALA
— CLUJ —
~~210.196~~
1961
3

BUCUREŞTI
LIBRĂRIA ŞI TIPOGRAFIA H. STEINBERG
94. STRADA LIPSCANI, 94
1919

FONDUL DOCUMENTAR

R 44

DE ACELAŞI AUTOR :

Contribuţiune la Studiul asupra cauzelor înrăutăţirii copiilor, cu o prefaţă de *Romulus P. Voinescu,* Inspector-general al Poliţiilor.— Lucrare publicată în folosul „Coloniei disciplinare", [Asistenţa publică]. 1915.

Des Calendriers chrétiens et de leur Unification. — Historique des Calendriers. — La question des Pâques. — Opinions de quelques Personnalités autorisées en la matière.

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ „OCTAVIAN GOGA" CLUJ

816341

CUVÂNT INNAINTE [1])

Unul din cele mai răspândite mijloace de ajutorare a lumii civilizate este desigur calendarul. Din cea mai fragedă etate ne familiarizăm cu el şi ar părea în primul moment, că nu există nimeni, care să nu-l cunoască îndeajuns. Cu toate astea, se întâmplă şi cu calendarul acelaş lucru, cum se întâmplă cu multe altele (alfabetul, cifrele) cu care venim zilnic în contact şi de a căror origină nu ne dăm seama.

Lucrarea pe care o prezentăm, departe de a fi un studiu astronomic, este un istoric al calendarelor, scris pe înţelesul tutulor, tinzând a înfăţişà importanţa şi necesitatea contopirei calendarelor creştine, lămurind astfel cititorului cauza care a determinat introducerea stilului nou.

Netăgăduita însemnătate a întroducerii acestui stil în viaţa de toate zilele, este o chestiune asupra căreia s'a revenit de atâtea ori şi cu atâta insistenţă, de către persoane cunoscătoare în această materie, încât nu lasă loc nici unei îndoeli.

Drept garanţie a seriozităţii ei, vom aşterne părerile mai multor personalităţi autorizate din ţară şi din străinătate, pe

1. Pentru ca lucrarea să fie şi la îndemâna cercurilor ortodoxe din străinătate, am crezut necesar să o traducem şi în limba franceză.

care le-am consultat şi cărora le exprimăm respectoasele noastre mulţumiri pentru bunăvoinţa, cu care ne-au întâmpinat.

Printre primii, care ne-au făcut deosebita cinste să citească lucrarea, ne facem o datorie să menţionăm următoarele personalităţi, publicând la finele lucrărei părerile acelora, cari au binevoit să ne răspundă :

D. *Prof. Dr. Dragomir Demetrescu,* Decan al Facultăţei de Teologie.

D. *Prof. I. Mihălcescu,* profesor la Facultatea de Teologie.

D. *D. Pompei,* profesor de matematică la Facultatea de Ştiinţe.

P. S. S. *Arhiereul Vartolomei Stănescu,* profesor universitar. Membru în Sinod.

P. C. S. *Părintele Iconom Const. Nazarie,* profesor universitar. Directorul Internat. teologic. Membru în Consistoriu.

P. C. S. *Arhimandritul Scriban,* Direct. Semin. Central.

C. S. *Diaconul Nicolae M. Popescu,* profesor universitar.

D. *I. Popescu,* prim-redactor al ziarului *Universul.*

Din străinătate am primit părerile următorilor directori ai Observatoarelor astronomice; restul comunicărilor aşteptate au fost întrerupte din cauza războiului :

I. W. Dyson, directorul observat. astronomic din Greenwich (Anglia);

A. Wolfer, directorul observator. astronomic din Zürich;

Elia Millosevich, „ „ „ „ Roma;

I. von Hepperger, „ „ „ „ Viena;

B. Baillaud, „ „ „ „ Paris;

D. Eginitis, „ „ „ „ Atena.

DESPRE
CALENDARELE CREŞTINE
şi
UNIFICAREA LOR

INTRODUCERE.

Sunt ani de când, fără încetare, această chestiune a dat naştere la discuţiuni, cari se sfârşeau însă fără a ajunge la vre-un rezultat. S'au propus fel de fel de reforme, cari mai de cari mai originale.

Aşa s'a vorbit despre o reformă, prin care D-l Heese, delegatul peruvian la Congresul ştiinţific din Santiago, propusese a se împărţi anul în 13 luni; fiecare lună având acelaş număr de zile (28) şi fiecare zi avându-şi datele ei constante. Lunea ar fi avut întotdeauna data de 1-8-15-22; Marţea 2-9-16-23 etc.

— Altă reformă propusă a fost aceia concepută de Principesa Barclay de Tolly Weimarn.

Ea propusese ca fiecare a 12-a și a 13-a zi din lună să fie considerată ca având numai 12 ore; în luna Noembrie însă această reducțiune să aibă loc de două ori. Cu modul acesta în 11 luni scăzându-se câte o zi, iar în Noembrie două, s'ar fi redus cele 13 zile de diferență.

— Despre o nouă reformă a vorbit încă înaintea războiului un ziar din Belgrad, care zicea că Rusia în dorința de a adoptă stilul nou ar fi avut intențiunea să piarză 13 zile din Februarie, pentru ca zilei de 15 Februarie st. v. să-i urmeze ziua de 1 Martie st. n.

— De asemenea la noi în anul 1900 se redactase de către mai mulți oameni de știință un proiect de lege, pentru introducerea calendarului Gregorian, drept calendar al Statului, în viața civilă. Este suficient să menționăm numele a câtorva, ca d-l Prof. N. Coculescu. D. Bungetzianu, Sp. Haret, I. St. Hepites, E. A. Pangrati ș. a. pentru a înțelege importanța și seriozitatea acestei chestiuni.

Afară de aceste propuneri, Congresul Camerilor de Comerț, ținut la Constanța în anul 1908 și în Craiova 1914, s'a ocupat de asemenea de unificarea Calendarelor, ca de o chestiune de un interes capital pentru viața comercială.

Mulți scriitori și persoane cu greutate au tratat acest subiect, în dorința de a ajunge la un singur calendar.

Relativ la unificarea calendarelor, D-l Léo Claretie zice următoarele în capul unui articol trimis unui ziar de la noi:

„Prima zi a anului nou a sosit pentru noi de-„unăzi și Dv. vă mai aflați încă pentru treispre-„zece zile în anul vechi. Ce deosebiri nefolosi-„toare și jenante! De ce nu s'ar face unificarea „calendarelor? S'a vorbit de multe ori despre „aceasta, dar chestiunea nu înaintează, fără să „se poată explica de ce. S'ar înțelege această de-„osebire, dacă ar fi impusă de legi astronomice „și naturale!

„In scurt, scrisoarea mea vă sosește cu mult „după începutul anului nostru nou, aducându-vă „urări, cari aci sunt de mult trezite. Viața are „destule ciudățenii obligatoare; să nu o mai în-„cărcăm cu de cele nesilite!

„Cu relațiile din ce în ce mai frecvente dela „popor la popor, ar fi foarte firesc ca toată lumea „să poată scrie în aceeași zi, aceeași dată în „capul scrisorilor!"

Din rândurile de mai sus reese în mod lămurit, că această diferență între stiluri este condamnată ca nefondată pe nici o lege naturală. Adopțiunea acestui calendar ne va da, pe de oparte, o măsură de timp mai în armonie cu știința, iar pe de altă parte, ne va pune în această privință alăturea cu statele occidentale, înlesnind relațiunile noastre economice cu străinătatea.

In ceea ce privește Biserica, chestiunea calen-

darului fiind cu totul străină dogmelor și canoanelor Bisericei, celebrarea sărbătorilor făcându-se după acest calendar, dispozițiunile Bisericii, în această privință ar fi în armonie cu știința, iar deplasarea echinoxului de primăvară, constatată de Conciliul din Niceea, va fi îndreptată.

Trecerea de la un calendar la celalt, dând probabil naștere la dificultăți de ordin tehnic, să vorbim despre origina ambelor calendare, arătând în acelaș timp cauza care a determinat diferența dintre stiluri.

I.

Sunt mai bine de trei secoli, de când există diferență între aceste două stiluri, care diferență de *zece zile* de la început, s'a accentuat în decursul veacurilor, ajungând azi la 13 zile și s'ar fi pronunțat mai mult încă, dacă nu s'ar fi luat măsuri pentru unificarea calendarelor, contopindu-se calendarul Iulian, care este cauza diferenței, cu cel Gregorian, care este cel exact, după cum vom vedeà mai departe.

Știut este, că toate țările din Occident, propășitoarele civilizațiunei moderne, au ca normă calendaristică, stilul nou sau așa zisul calendar Gregorian, pe câtă vreme cel Iulian sau stilul vechi a fost adoptat numai de România și alte câteva țări, cu cari nu prea avem întinse legături cemerciale.

Relațiunile Statului nostru cu celelalte țări, îl constrâng ca toate convențiunile și angajamentele de orice natură să le contracteze după stilul nou.

Necesitatea adoptărei acestui sistem a fost foarte pronunțată și vădită chiar în interiorul țărei, unde toată mișcarea comercială se conduce involuntar după acest stil. Nu mai vorbim de Direcțiunea poștelor și telegrafelor și de Direcțiunea Căilor Ferate, cele mai însemnate administrațiuni din țară, cari sunt forțate să întrebuințeze acest stil.

Unificarea calendarelor, pune capăt odată pentru întotdeauna încurcăturei care domnește pe la ministere, în instituțiuni comerciale și de bancă, și în stabilimente industriale, cari sufereau mari neajunsuri din această cauză, fiind silite să întrebuințeze ambele stiluri în corespondență și registre.

S'a zis, că din considerațiuni religioase și naționale nu se poate face contopirea calendarelor, căci unificarea lor ar atrage după sine trecerea la catolicism.

„*Că această aserțiune este neîntemeiată, s'a „dovedit de către toți savanții noștri*", a spus cu drept cuvânt D-l G. Assan, regretatul președinte al Camerei de Comerț, la congresul din Constanța (21 Mai 1908).

Intr'adevăr, Românii din Transilvania, întrebuințează în afacerile lor, stilul nou ; iar în biserică se conduc după calendarul Iulian, ceeace s'ar putea face în toate statele ortodoxe, după cum vom vedeà.

Acelaș lucru putem spune și de protestanți,

cari primind reforma, n'au devenit papistaşi, după cum nici Japonezii, cari primind noul calendar, rupând astfel cu vechile tradiţiuni, n'au părăsit budismul.

Dorinţa de contopire a fost manifestată de mult chiar şi de Rusia, cel mai mare stat între cele cu calendar Iulian.

Inaintea războiului european un consilier de Stat al Rusiei, redactase un proiect de lege relativ la adoptarea stilului nou.

Incepea proectul vorbind despre introducerea stilului nou în Germania şi Anglia, şi termină spunând că Rusia trebue să dovedescă intrarea ei în rândul ţărilor civilizate prin adoptarea acestui stil.

De ce oare, dacă viaţa comercială, care este cea mai întinsă massă de ocupaţiune şi prin urmare formează pătura cea mai groasă a locuitorilor, se serveşte în relaţiunile ei de stilul nou, dece oare n'am întrebuinţa cu toţii acelaş calendar?

Adoptându-se în toate părţile calendarul gregorian, care este matematiceşte cel exact şi deci adevăratul calendar, ar fi un pas mai mult făcut spre civilizaţiune.

Să aruncăm acum o privire retrospectivă asupra calendarului în general şi asupra calendarului julian şi gregorian în particular.

II.

DESPRE CALENDAR IN GENERAL.

Cele mai multe popoare au adoptat la început calendarul, care erà stabilit după fazele lunei și erà de 29 zile sau mai just de 29,^{53} sau 30 zile. 12 luni formau anul lunar de 354 zile; erà prin urmare cu 11 zile mai scurt decât anul tropic sau solar, care are 365 zile 6 ore 48'48", dacă ținem cont de evoluțiunea ecliptică a pământului. Astfel a fost calendarul la Grecii antici, precum este și astăzi încă la mahomedani și evrei.

Așa fiind, anul lunar nu mai corespundeà cu anul solar, care are mai multă importanță din punct de vedere agricol. A trebuit deci să se creeze un calendar, în care zilele dintr'un anotimp

să corespundă cu aceeași dată din anotimpul anului viitor [1]).

Primul care a satisfăcut într'un câtva această condițiune a fost Julius Cezar în anul 45 a. Chr.

---

1. Macrob, scriitor latin, relatează că pe timpul lui Romulus, când din cauza calendarului dezordonat se întâmplă ca gerul să cază în mijlocul lunilor de vară sau căldurile în mijlocul ernii, atunci se adăugau fără greutate atâtea zile câte trebuiau ca temperatura să se potrivească cu luna curentă.

A.

CALENDARUL JULIAN.

a).

La origină Romani socoteau timpul prin perioade de 10 luni, din care prima erà consacrată lui Marte; cele trei următoare erau consacrate altor zeități, așa: quintilis, sextilis, septilis, october etc.; adică a cincea, a șasea, a șaptea etc.

Anul lui Numa, de 355 zile erà bazat numai pe mișcările lunei. Dar Romanii nu pierdură din vedere nici mișcarea de translațiune a pământului (adică învârtirea pământului împrejurul soarelui) și de aceea făcură multe încercări ca să pună de acord anul lunar cu cel solar.

Se crede, că în scopul acesta, chiar Numa a introdus încă o lună pe care o intercala din doi în doi ani între 23—24 Februarie pe atunci ultima lună a anului când se serba Terminalia, în onoarea

zeului hotarelor. Numărul zilelor acestei luni adiționale erà fixat de Pontifici. Această lună suplimentară a adus calendarul în foarte mare neregulă.

Anul nu se mai apropià acum nici de cel lunar, nici de cel solar. Toate aceste nereguli proveneau numai din cauza fixării arbitrare lăsată la facultatea Pontificilor, cari, după cum ne citează Cicerone, abuzând de această a lor putere, prelungeau sau scurtau luna, după cum o reclamà interesele lor. Din această cauză calendarul roman căzù într'o astfel de dezordine, în cât serbările de primăvară căděau în toamnă și cele din iarnă în vară.

b).

REFORMA IULIANĂ.

Iulius Cesar, devenit mare pontifice și în calitatea sa de dictator a aranjat calendarul, punând capăt dezordinelor.

El chemă din Alexandria, în acest scop, pe un astronom numit Sosygene și făcù corecțiunea cunoscută astăzi sub numele de: *Reforma Iuliană*.

Iată cum:

Anul fiind foarte dezordonat, pentru a aduce sezoanele în lunile lor respective și a stabili astfel concordanța cu anul tropic, Cesar se decise să introducă două luni extraordinare între Noembrie și Decembrie, având un număr de 90 zile. Astfel *anul 708* de la fondarea Romei fù de 445 zile.

Acesta a fost anul confuziunei.

Povățuit de astronomul Sosygene, Cesar a fixat anul la 365 z. 6^h. (365,25), faptul acesta prezinta

inconvenientul că anul cuprindeà un număr fracționar de zile, în care caz, începutul anului ar fi căzut sau dimineață sau la prânz sau seara.

După un timp de cercetări în această direcțiune, ei observară că fracția de 0,25 (6^h.) formà o zi în 4 ani (1/4 de zi pe an). Cesar ca să corecteze eroarea, decretă ca 3 ani consecutivi să aibă câte 365 zile, iar al 4-lea 366. Ziua în plus fù adăugată la Februarie între 23—24 ale lunei [1]) când se serbà Terminalia, și luna fù mutată a 2-a a anului.

Puțin timp după această reformă Cezar murì; iar ca mulțumire pentru reforma adusă, Romanii deciseră ca luna Quintilis, în care se născuse Cesar, să se numească Iulius.

Urmașii lui Cesar nu înțeleseră însă, că adăugirea de o zi trebuià să se facă din 4 în 4 ani, ci ei o făcură din 3 în 3 ani.

Așa că în 36 ani cât a durat această neregulă, ei au adăugat 12 zile în loc de 9 zile.

---

1. Romanii numărau zilele retrogradând, adică 24 Februarie se numeà septimo-calendas (calendas=prima zi a lunei, zântâi), 23 Februarie=sexto calendas. adică 6 zile înainte de începutul lunei. Așa fiind, pentru că ziua în plus s'a intercalat între aceste două date, ea s'a numit bissexto-calendas. De aceia anul în care Februarie are o zi în plus se numește bisect.

c).

Octavian August ocupând demnitatea de pontifice, observă greșala de 3 zile și decise ca în următorii 12 ani, să nu se mai adauge nici o zi. Cu chipul acesta calendarul reveni la vechea lui stare [1]). Drept mulțumire luna sextilis fù numită August.

In fine anul 753 dela fondațiunea Romei a fost fixat ca bisect sau acest an a devenit *era creștină* [2]). Așà că anii 1, 2, 3 după nașterea lui Christos au fost comuni, iar anul 4 bisect, precum au fost anii 8, 12, 16, etc., adică cei divizibili cu 4.

---

1. Datele acestui calendar se pot vedeà în „Dictionnaire des antiquités grecques et romaines" de Daremberg & Saglio, precum și în „Astronomie" de Faye și în „Astronomie populaire" de Arago. (Dominique François).

2. Creștinii au socotit întâi anii dela fondarea Romei. Mai târziu dela moartea lui Christos, fără ca această dată să fie riguros fixată.

In fine călugărul Denys le Petit începù enumerațiunea anilor dela nașterea lui Christ, care a fost fixată la anul 753 dela fondarea Romei.

8.

REFORMA GREGORIANA.

a).

Cesar fixase anul 365,25 zile. Erâ însă prea lung și aproximația ar fi și mai mare dacă s'ar presupune anul de 365,2425 (așa cum este el matematicește calculat.

Diferența între ele ar fi;

Cum a fixat Cesar = 365,25 = 1 an și un sfert de zi pe an.

Matematicește = 365,2425

Diferența = 0,0075 sau $^3/_4$ din zi în 100 de ani.

In 400 de ani eroarea în calendarul Iulian este de aproape 3 zile. Această greșeală crescând în interval de secoli, a necesitat o îndreptare, care a fost îndeplinită de Papa Gregor XIII la anul 1582.

Iată cum a fost pusă în evidență necesitatea acestei reforme:

b).

Episcopii întruniți în anul 325 în conciliul dela Niceea (astăzi localitatea Istnic (Anatolia) Asia Mică), se ocupară între altele și de epoca serbărei paștelui, dorind ca *paștele să se serbeze odată în toate bisericile creștine* [1]).

De aceea ei convenirâ să fixeze paștele în prima Duminică, care va urma lunei pline, care lună plină urmează echinoxului de primăvară. Cum însă în acel an, echinoxul căderà la 21 Martie, ei redactară decretul astfel:

Ziua paștelui este Duminică, care urmează lunei pline, care cade sau urmează după 21 Martie.

Această redactare ar fi fost justă, dacă calendarul Julian ar fi fost exact. Anul Julian erà însă prea lung; aproape cu 3 zile în patru secoli. Așà că după patru secoli, echinoxul a avut loc, după

1. Prof. N. Coculescu. — Chestiunea calendarului... hotărâre depusă și uitată de mult timp în biblioteca Națională din Paris și regăsită de eruditul Cardinal Pitra, prefectul arhivelor celebre ale Vaticanului, ca ultimă pagină a unui vechi manuscris dela Sft. Munte

calendarul Julian la 18 Martie; iar cu patru secoli în urmă la 15 Martie și în anul 1582 la 11 Martie. A trebuit să se împiedice această eroare de a crește, căci ea ar fi făcut ca paștele să cază în mijlocul ernei și a cărui serbare, trebuia, după decizia Conciliului din Niceea, să aibă loc între 21 Martie și 26 Aprilie cel mai târziu [1]).

Spre a se îndrepta această greșală, Papa Gregor XIII se decise, consiliat fiind de medicul Aloisio Lilio, ca ziua de Vinerî 5 Octombrie 1582 să fie socotită ca 15 Octombrie. Prin adăugirea acestor 10 zile, anul viitor, echinoxul a avut loc la 21 Martie.

Dar eroarea de mai sus s'ar fi perpetuat și de aci înainte, necesitând o nouă reformă în sensul acesta. De aceea Papa decise, să se tae din calendarul Julian 3 zile în patru secoli și iată cum:

---

1. Cauza pentru care paștele variază între aceste două date în ambele calendare, este următoarea: Dacă avem lună plină înainte de 21 Martie, d. ex. la 20 Martie, atunci conform deciziunii Conciliului, trebue să așteptăm luna plină, care urmează după 21 Martie, adică după 30 zile, ceeace ar corespunde cu 19 Aprilie. Dacă se întâmplă ca această dată să cază într'o Duminică, atunci paștele se va serba Duminica viitoare, adică la 26 Aprilie. S'a decis că dacă luna plină cade într'o Duminică, paștele să se serbeze în viitoarea Duminică, pentru motivul, că dacă 21 Martie, care corespunde cu 14 Nissan (Paștele evreilor), ar cădea Duminica, să se amâne paștele cu o săptămână pentru a nu-l serba odată cu evreii.

c).

In calendarul Julian, toți anii seculari sunt bisecți; în calendarul Gregorian 3 ani seculari din 4 sunt reduși la 365 zile. Singurii ani seculari, cari rămân bisecți în calendarul Gregorian sunt aceea, a căror două cifre dela început sunt divizibile exact cu 4.

Așa, după calendarul Gregorian anul 1600 a fost bisect, 1700, 1800, 1900 comuni. 2000 va fi bisect; pe câtă vreme la cel Julian toți acești ani au fost bisecți, așă că a înaintat în 400 ani cu 3 zile.

După această corecțiune, Papa recomandă în 1584 calendarul său împăratului Rudolf II al Germaniei, care-l acceptă.

Franța primì reforma în ziua de 9 Decembrie 1582, căreia i-a urmat ziua de 20 Decembrie. Anglia o primì la 1752.

Numai Grecii și Rușii refuzară.

„Reforma se isbi de porțile Orientului, fără a

puteà pătrunde; a trebuit să treacă peste toată Asia pentru a fi pricepută în Extremul Orient, în Japonia, unde s'a adoptat încă din 1870. Așa, că pe când Japonezii necreștini își reformează calendarul, călcând tradiții seculare, spre a se pune la nivelul și raporturile cu lumea civilizată, noi pravoslavnici creștini, persistăm a fi în dezacord cu hotărârea Sf. Sinod de la Niceea, în dezacord cu natura" [1]).

1. Profes. N. Coculescu -Chest. Calend. confer. 1938.

DIFERENȚA DINTRE STILURI

Diferența de 13 zile dintre calendarul iulian și cel gregorian a provenit din următoarele cauze: *10 zile* pentrucă nu s'a făcut suprimarea recomandată de Papa Gregorie XIII în anul 1582, și *3 zile* pentru că ani seculari 1700, 1800 și 1900 au fost considerați ca bisecți.

Nici reforma gregoriană nu este absolut exactă, pentru că din diferența de fracție rezultă o zi în 4000 de ani. Cu toate că nu merită să ne ocupăm de o diferență atât de mică pentru un timp atât de îndepărtat, totuși pentruca reforma gregoriană să-și asigure exactitatea în decursul veacurilor, s'a hotorât ca anul 4000 și multiplii de 4000 să facă excepție dela regulă și să nu fie bisecți.

CONCLUZII

Se vede din cele precedente, că stilul nou este matematiceşte vorbind, cel mai apropiat de adevăr şi deci prezintă şi va prezinta societăţii, avantagiile unui bun calendar, cu exactitatea necesară pentru o lungă durată.

Timpul nu este departe, când şi celelalte popoare cu calendar iulian vor adopta stilul nou, care de veacuri a atras atenţiunea oamenilor de ştiinţă, fiind recunoscut de mai bine de trei secoli, de toate statele civilizate.

Se va răspunde poate, că exceptând consideraţiunile naţionale şi cele de interes, Biserica s'ar opune la dislocarea sărbătorilor şi prin urmare la înlocuirea calendarului julian.

Vom arăta că şi acest neajuns s'ar putea remedia la nevoe.

Trecând cu vederea peste unele sărbători ca Floriile și exceptând Crăciunul care cade la o dată fixă, insistăm asupra Sft. Paști, care variază mult de la an la an.

De ce această diferență de sărbătorire, când și unii și alții suntem creștini?

DESPRE SĂRBĂTOAREA PAȘTELUI.

a).

Iată marea eroare, care face ca Paștele să fie greșit sărbătorit de Biserica orientală, eroare care nu există în calendarul Gregorian, pentru că a fost corectată prin reforma de la 1582:

[1]) „Legând sărbătoarea Paștelui de o fază lu-„nară, ar fi trebuit primii părinți ai bisericii să „urmărească pe cer mersul lunei, pentru a anunță „cu exactitate pe viitor data *lunei pascale* și prin „urmare ziua serbării Paștelui.

„Aceasta n'au făcut-o, ci admițând ca exact ciclul „de 19 ani [2]), după care o fază dată lunară reve-„nea la o aceiași epocă a anului, comiteau o eroare

1. Prof. N. Coculescu.—Lucrarea citată.

2. *Ciclul lui Meton.* Anul lunar este mai mic de cât anul solar cu circa de 10 zile și 21 ore. După 19 ani această diferență crește la aproape 7 luni. Faptul acesta a determinat pe Meton de a socoti în acest period 12 ani cu câte 12 luni și 7 ani cu câte 13 luni. După expirarea acestui period, lunațiunile și eclipsele reveneau în aceeași zi și ordine.

„de un 1 h. 28 m. în acest interval și prin ur-
„mare de o zi în 308 ani.

„In fiecare 308 ani dar luna pascală aveà loc
„cu o zi mai înainte de cât anunțau Părinții bi-
„sericii; în cât astăzi e o diferență de 5 zile între
„luna plină pascală astronomică și cea anunțată
„de Biserica orientală. Cu alte cuvinte ni se anunță
„luna plină, după care să serbăm Paștele, pe când
„în realitate toți putem vedeà pe cer că este
„știrbită.

„De aici îndoit greșită ziua în care se va serbà
„Paștele.

„Căci să presupunem de ex. că într'un an luna
„plină a avut loc în ziua de 8/21 Martie și că
„această zi a fost Duminică. Pentru occidentali
„această lună va fi pascală și vor serba Paștele
„în Dumineca următoare, 15/28 Martie.

„Pentru orientali însă, această lună plină, ne-
„căzând cu sau după 21 Martie st. v., tocmai
„luna plină următoare va fi pascală, adică cea
„de la 7/20 Aprilie și din pricina celor 5 zile de
„diferență, luna pascală anunțată de ei va fi cea
„de la 12/25 Aprilie, care va cădeà iar într'o
„Duminică.

„Trebuind să se serbeze Paștele în a doua Du-
„minică, Biserica orientală ne va anunță, prin
„urmare, Paștele la 19 Aprilie (2 Mai), adică toc-
„mai 42 zile după echinoxul de primăvară.

„Eroare îndoit gravă, căci:

„*a)* se abate de la canonul Sinodului de la Ni-

„ceea, considerând ca pascală o plină lună, care „nu este pascală ;

„*b)* sărbătorindu-se Paștele peste limita de 7 „zile de la echinox, se abate de la constituțiile „apostolice, cari glăsuesc astfel:

„Va trebui să vă însemnați zilele săptămânii „pascale, care sfârșește la a 21 zi a lunei (Nisan) „*pentru ca Duminica Paștelui să nu treacă nici „odată peste cele 7 zile,* cari urmează zilei a 14-a [1])".

1. In a 14-a zi a lunei Nisan la ora 3 p. m. se presupune că ar fi murit Mântuitorul, dată care corespunde în calendarul Gregorian cu echinoxul de primăvară după Joh. H. Kurtz Kirchengeschichte. — Osterstreitigkeit & 34. —1.

b).

Credem că ar fi o ideie foarte fericită, dacă odată cu unificarea calendarelor s'ar luà ca normă pentru justa fixare a serbărei Paștilor, echinoxul după calendarul Gregorian, împlinind astfel părerea episcopilor, cari adunați în anul 325 în conciliul din Niceea, și-au manifestat dorința ca *toate bisericile creștine să serbeze odată paștele*, fixând această serbare în prima duminică după echinoxul de primăvară, după cum am mai spus mai sus.

Este o slăbire a credinții, dacă privim cu atâta nepăsare, cum cea mai mare sărbătoare a creștinității este azvârlită dela o zi la alta în fiecare an. Și dacă judecăm în liniște, ajungem la convingerea că această diferență de sărbătorire nu se sprijină decât pe chestiunea calendarului. Este o anomalie fără exemplu în istorie. Nici o sectă nu are vre-o sărbătoare a cărei dată să varieze atât de mult de la un an la altul, ca sărbătoarea Invierii la noi. Să fie oare imposibilă o reculegere pentru a pune capăt acestei nepotriviri? Nu este

în căderea noastră să indicăm mijlocul prin care s'ar ajunge la această îndreptare; ne permitem numai să reamintim că ideea fixării paștelui, la o dată certă în calendar, este foarte veche.

Secta montaniștilor, care a răsărit prin secolul al II-lea în Asia mică și s'a manifestat în Siria și în Africa până în al VIII-lea secol, a pus chiar în practică această idee. Ei nu se mai interesau de mișcările lunei, ci fixară ziua paștelui în a 14-a zi după echinoxul de primăvară, în orcare zi a săptămânii ar fi căzut.

Deasemenea în secolul al XVIII-lea, această chestiune a fost viu desbătută de mai mulți matematici, cu care ocaziune, Profesorul I. Bernouilli din Bâle, a propus să se fixeze ziua paștelui, odată pentru totdeauna, în prima duminică după echinoxul de primăvară.

Lucrul ar fi cât se poate de natural și chiar de acord cu religia, care vorbește numai de o singură înviere; iar nu de două cum serbăm noi creștinii, despărțiți în două tabere, unii cu calendar Iulian iar alții cu calendar Gregorian.

Biserica creștină fiind adevăr și numai pur adevăr, prin forța lucrurilor se cere ca să adopteze o măsură de timp, care se apropie mai mult de adevăr.

Este mult mai antireligioasă greșita sărbătorire a Sft. Paști, după cum am văzut, decât cum ar fi să ne atingem de calendare pentru a le unifica.

Afară de aceasta, exceptând unele sărbători,

care nu există în ambele calendare, ca Sft. Grigore, Vasile și Ioan; Sft. Arhangeli Mihail și Gavril, etc., vedem că cele mai multe din ele, cad la aceeași dată în ambele calendare, dar bineînțeles că nu în aceeași zi, ci cu o diferență de 13 zile.

Așa: Intâmpinarea Domnului la 2 Februarie; Buna-Vestire la 25 Martie; Sft. Gheorghe la 23 Aprilie; Sft. Petru și Pavel la 29 Iunie, etc., corespund toate cu aceleași sărbători în aceleași date, afară de diferența dintre stiluri.

Cât despre sărbătorile, care am spus că nu există în ambele calendare, s'ar putea menționa în noul calendar, sărbătorile ortodoxe de o parte, iar pe de alta, cele din calendarul Gregorian, cum s'a făcut până acum; *dar data și ziua fiind aceeași pentru amândouă calendare.*

CONTOPIREA SAU UNIFICAREA CALENDARELOR.

Printr'un decret—lege s'a decis ca ziua de 1 Aprilie stil vechi 1919 să fie considerată ca dată drept 14 Aprilie stil nou.

Cu modul acesta se suprimă *dintr'odată* diferența de 13 zile dintre stiluri.

In epoca noastră, o adăugire de mai multe zile — cum a fost cazul pe timpul Papei Gregor XIII, care a adăugat 10 zile fără nici o greutate— ar puteà produce oarecare perturbări în viața privată și mai ales în aceea comercială.

Pentru aceste motive, ocupându-ne de mai multă vreme de chestiunea aceasta, am căutat și găsit un mijloc simplu și posibil de a reduce într'un interval de timp relativ scurt, în mod treptat și aproape pe nesimțite, zilele ce despărțeau cele două calendare, având grijă în acelaș timp ca stilul nou să rămână neschimbat, fiind ținta spre care tindeam.

Durata timpului în care presupuneam că s'ar fi putut face suprimarea o consideram de doi ani; adică dacă s'ar fi primit calendarul pe anul viitor după sistema ce vom indica, nivelarea s'ar fi sfârșit după doi ani, așa că la începutul celui de al III-lea an, 1 Ianuarie stil vechi ar fi fost în aceeași zi cu 1 Ianuarie stil nou.

. . . . . .

Iată cum credeam că s'ar fi putut face mai bine reducerea :

Să se fi redus în acești doi ani, lunile de 31 zile la 30 de zile. In primul an luna Februarie să fi rămas așa cum erà de 28 sau 29 de zile. Având într'un an șapte luni cu câte 31 zile, am fi redus cu modul acesta 14 zile în doi ani. Cum însă noi trebuea să reducem numai 13 zile, ziua în plus să fi adăugat'o în al doilea an la luna Februarie, făcând-o de 29 sau dacă anul ar fi fost bisect, de 30 de zile în calendarul iulian.

Atunci am fi avut următoarele tablouri :

TABLOUL I

Primul an			
Stil vechi	Stil nou	Stil vechi	Stil nou
Ianuarie 1=	Ianuarie 14	Iulie 1 =	Iulie 11
Detto 30=	Februarie 12	Detto 30=	August 9
Februarie 1=	Februarie 13	August 1=	August 10
Dto 28 sau 29=	Martie 12	Detto 30=	Septembrie 8
Martie 1=	Martie 13	Septembrie 1=	Septembrie 9
Detto 30=	Aprilie 11	Detto 30=	Octombrie 8
Aprilie 1=	Aprilie 12	Octombrie 1=	Octombrie 9
Detto 30=	Mai 11	Detto 30	Noembrie 7
Mai 1=	Mai 12	Noembrie 1=	Noembrie 8
Detto 30=	Iunie 10	Detto 30=	Decembrie 7
Iunie 1=	Iunie 11	Decembrie 1=	Decembrie 8
Detto 30=	Iulie 10	Detto 30=	Ianuarie 6
			în al doilea an

TABLOUL II

Al doilea an			
Stil vechi	Stil nou	Stil vechi	Stil nou
Ianuarie 1=	Ianuarie 7	Iulie 1=	Iulie 5
Detto 30=	Februarie 5	Detto 30=	Augus 3
Februarie 1=	Februarie 6	August 1=	August 4
Dto 29 sau 30=	Martie 6	Detto 30=	Septembrie 2
Martie 1=	Martie 7	Septembrie 1=	Septembrie 3
Detto 30=	Aprilie 5	Detto 30=	Octombrie 2
Aprilie 1=	Aprilie 6	Octombrie 1=	Octombrie 3
Detto 30=	Mai 5	Detto 30=	Noembrie 1
Mai 1=	Mai 6	Noembrie 1=	Noembrie 2
Detto 30=	Iunie	Detto 30=	Decembrie 1
Iunie 1=	Iunie 5	Decembrie 1=	Decembrie 2
Detto 30=	Iulie 4	Detto 30=	Detto 31

Al III-lea an: IANUARIE 1 stil vechi = IANUARIE 1 stil nou

— FINE —

CÂTEVA PĂRERI AUTORIZATE

ASUPRA

UNIFICĂRII CALENDARELOR

D-l Profesor Dr. Dragomir Demetrescu, decan al Facultății de Teologie, ne-a asigurat că „nu cunoaște nici o piedică bisericească, care să se opună la introducerea calendarului gregorian la noi".

Părerea d-lui Prof. I. Mihălcescu:

„Chestia introducerii calendarului gregorian e mai mult decât urgentă și de o mare importanță.

Nu-mi pot explica prin ce împrejurare n'avem încă introdus calendarul întregii lumi civilizate.

Modalitatea în care d. Remer propune să se treacă de la cel iulian la cel gregorian mi se pare foarte practică și ar putea fi tradusă în fapt, fără a da naștere la vre-un fel de complicație sau neajuns.

Fi-va însă D-sa norocosul de al cărui nume să se lege introducerea calendarului gregorian la noi?

I-o doresc din toată inima, pentru-că ar fi numai spre binele culturii românești".

I. Mihălcescu
Profesor la Facultatea de Teologie

București, 6 Noembrie 1915.

OBSERVATORUL FEDERAL
ZÜRICH

Zürich, 14 Aprilie 1916

Domnului I. Remer-Anselm

Bucarest.

Domnule,

Astăzi dimineața am primit scrisoarea D-v. din 28 Martie, în care atingeți chestiunea introducerii calendarului gregorian în țările bisericii grecești.

Această chestiune poate fi privită din trei puncte de vedere cu totul diferite și chiar opuse: științific, eclesiastic și social, și nu este ușor de a decide, care din cele trei, este cel mai important.

Din punct de vedere științific, calendarul gregorian are avantajul, că se acordă mai bine cu mișcările solare, pentru un lung spațiu de timp; dar printr'un mecanism de intercalare, care este departe de a fi perfect în ceeace privește simplicitatea și eleganța. Calendarul iulian este din contră, extrem de simplu și elegant, intercalarea se face cu o siguranță absolută și cu totul lipsită de posibilitatea unei erori; dar se îndepărtează încetul cu încetul de mișcarea soarelui, încetișor, dar se îndepărtează. Pentru un astronom acest inconvenient n'are importanța ce i-se atribue în general, căci n'are altă consecință, decât o deplasare foarte înceată a echinoxului în anul calendariografic, deplasare ușor de suportat din cauza încetinelii. Dar intră în conflict cu prescripțiunile eclesiastice, cari cer un *echinox fix*, din cauza sărbătorilor mobile, cu toate că această ultimă mobilitate este prin ea însăși mult mai mare decât cum ar fi acea a echinoxului!

In ceeace privește al treilea punct de vedere, nu este decât un singur argument de luat în considerare și anume unanimitatea, conformitatea calendarului printre națiuni în interesul relațiunilor internaționale și de comerț. Aceasta ar fi în ultimul loc, o chestiune numerică, o chestiune de majoritate.

După mine, mi se pare, luând totul în considerațiune, că *șansele ar fi de partea calendarului gregorian și că introducerea lui în țările ortodoxe ar fi viu salutată.*

Dar după câte știți, s'a vorbit de câte-va reforme a acestui calendar chiar în țările în care este în uz; mai ales în ceeace privește sărbătorile mobile, pe care vor să le facă, dacă nu absolut fixe, ceeace este exclus, dar cel puțin, mai puțin mobile decât acum, cu o mobilitate de o săptămână numai. Ne-am puteà întreba dacă pentru țările ortodoxe, ar fi oportun să se accepte calendarul gregorian înnaintea acestei reforme sau mai bine să se aștepte până când ea a devenit perfectă. S'ar face un *singur pas* în loc de doi.

Suntem de acord, că printre unificările atinse sau proectate, acea a calendarului este mai de dorit; numai că situațiunea internațională actuală nu pare să fie tocmai nimerită! Sunt chestiuni mult mai importante de tranșat acum.

Primește, Domnule, asigurarea sentimentelor mele de distinsă considerațiune.

A. Wolfer.

Nota. = Originalul în franțuzește.

Observatorul Regal. Greenwich
LONDON S. E.

1916, Mai 8

Scumpul meu Domn,

Ar fi de o mare importanță pentru comerț, dacă calendarul gregorian s'ar adopta de către toate țările, cari întrebuințează acum calendarul julian.

Ca astronom aș saluta cu plăcere dacă s'ar face un pas în vederea unificării calendarelor lumii. Dar nu cunosc care ar fi posibilitatea, ca această schimbare să se facă în imperiul rus. Cea mai prețioasă părere pe care ați putea-o obține, ar fi aceea a Dr. Backlund din Pulkowo. D-sa ar putea să vă spună chiar dacă s'a făcut vre-o mișcare în acest sens printre savanții ruși și dacă ar fi de dorit, ca chestiunea să fie activată în acest moment.

Sunt, scumpe Domn al D-voastre devotat

I. W. Dyson
Astronom regal

Nota. — Originalul în limba engleză.

OBSERVATORUL REGAL
AL
COLEGIULUI ROMAN

Roma, 26 Iunie 1916

Ilustre Domn,

Abia asătzi am primit scrisoarea D-voastră recomandată, prima s'a rătăcit probabil.

Sunt *perfect de acord cu D-v. de a face să dispară cele 13 zile de diferență* dintre calendarul gregorian și cel julian. Ar fi un mare bine pentru toți. Corecțiunea s'ar putea face în două perioade, dacă s'ar crede oportun acest lucru.

Pe de altă parte nu-mi fac mari iluzii despre gravele dificultăți, cari s'ar putea opune de către autoritățile religioase ortodoxe.

Aproape nici n'ar fi nevoe să adaug, că reforma ar trebui să fie complectă în sensul, că sărbătorile Paștelui să fie calculate după metoda epatelor prevăzute în reforma Liliană sau Georgiană, ceeace însemnează, că ea să fie astfel făcută, încât să concorde perfect în ceeace privește sărbătorile mobile și să nu se aducă în discuțiune stabilirea fixă a datei Paștelui, la care s'ar opune autoritățile catolice.

Primiți onorate Domn, sentimentele de deferență
ale devotatului D-voastră

Profesor Elia Milosevich
Directorul Observatorului Astronomic regal

Notă. — Originalul în limba italiană.

Observatorul Astronomic
WIENA XVIII/1

Wiena, 11 Iulie 1916

Prea stimate Domn,

Vă rog să mă ertați că am lăsat atâta vreme scrisoarea D-voastră fără răspuns. Din cauza socotelilor de la sfârșitul anului —anul nostru bugetar începe la 1 Iulie— 30 Iunie și având în vedere timpul îndelungat necesar unui mare institut, de ale întocmi— n'am putut găsi un moment pentru a vă răspunde.

Cred că adoptarea generală a calendarului gregorian ar însemna simplificarea cronometriei, care ar procura tutulor popoarelor, cari iau parte la traficul mondial, avantaje considerabile, din care cauză *nu se poate recomanda cu destulă insistență.*

Considerațiunile religioase sunt cu totul lipsite de temei având în vedere că reforma gregoriană n'are în vedere de cât o concordanță foarte aproximativă a unui ciclu de 400 ani ai calendarului cu tot atâția ani solari si că personalitatea de care se leagă această reformă, are foarte puțin a face cu chestiunea în sine.

Fixarea sărbătorilor în cursul anului este de o importanță secondară pentru traficul internațional.

Din acest punct de vedere, autoritățile bisericești joacă un mare rol și momentul actual, ținând seamă de complicațiunile războiului, n'ar părea să fie tocmai nimerit pentru a impune o soluțiune a acestei chestiuni, care pe de altă parte n'a fost destul discutată.

Pentru astronom în particular, introducerea calendarului gregorian în locul celui iulian, este de un interes mediocru, căci pentru problemele astronomice există de demult o cronometrie unitară.

Cu toată stima

I. von Hepperger

Notă.— Originalul în limba germană.

PĂRERI

asupra lucrării D-lui I. REMER-ANSELM

„Despre calendarele creștine și unificarea lor"

Chestiunea reformării calendarului nostru Julian se poate judeca din mai multe puncte de vedere, după cum ne pronunțăm numai asupra principiului, ori și asupra aplicării, ori asupra oportunității aplicării, etc.

Dacă e vorba de principiu, firește că numai poate fi vorba de păreri deosebite, fiindcă e o chestiune de știință pozitivă. Ce este doar calendarul? Nimic altceva decât un sistem de măsurare a timpului, pe baza mișcării pământului și lunii. Calendarul cel mai bun este acela care se poate ține încât mai bună concordanță cu mișcarea acestor corpuri cerești. Din acest punct de vedere, calendarul Gregorian e superior celui Julian, al cărui an e prea lung față de cel astronomic. Noi, cu anul nostru Julian, nu sântem încă isprăviți,

când cel astronomic e deja isprăvit. Calendarul Gregorian, fiind mai nou, firește că a căutat să îndrepte ce erà greșit în cel Julian. Deci calendarul Gregorian corespunde mai bine condițiunilor realității.

Aceasta ca chestiune de principiu. Să vedem acum chestiunea aplicării.

Biserica creștină a găsit în ființă calendarul Julian și l-a luat în întrebuințarea ei. Pe baza lui, și-a alcătuit calculul serbării Paștelui și a ținut așa, până în ziua de azi, în Biserica din răsărit, și până la 1582, în Biserica din apus.

Pe mine, ca teolog, nu mă privește principiul calendarului. Mi-e indiferent cum se măsoară timpul, câte zile are anul, după cum mi-e indiferent dacă pământul se măsoară cu metrul sau cu stânjenul. Aceasta nu e chestiune nici de credință, nici de sentiment.

Firește, unificarea măsurilor, fie pentru spațiu, fie pentru timp, la toate popoarele, e de dorit, fiindcă prin aceasta, popoarele se apropie între ele. E de regretat că Germanii au unitate monetară deosebită, Englejii unitate monetară și măsură deosebită (în loc să aibă metrul), Rușii cași Englejii. Și la aceasta am mai putea adăugà și alfabetul deosebit — tot lucruri cari stau ca tot atâtea bariere între popoare.

Din acest punct de vedere funcționarea deosebită a calendarului la popoarele ortodoxe înseamnă

BIBLIOTECA MUNICIPALA
— CLUJ —

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
„OCTAVIAN GOGA"
CLUJ

o păgubire a acestui principiu, care ar trebui să călăuzească umanitatea.

In ceiace privește Biserica, firește că ea n'ar trebui să aibă nici o obiecțiune de opus față de acest principiu, bine înțeles, dacă alte principii mai speciale ale ei îi dau voie la aceasta. D. Remer însă arată frumos că tocmai după principii de ale ei, Biserica ar trebui să-și modifice calendarul, pentrucă azi ea nu mai stă în acord cu hotărârile Constituțiunilor apostolice priyitoare la serbarea Paștelui. In adevăr, acesta e un motiv serios, care trage greu în cumpăna unui teolog. Noi sântem legați să serbăm Paștele la anumită vreme — și nu-l serbăm! Greșala calendarului ne face să nu mai respectăm timpul fixat de Sinodul din Niceia. Cum se face aceasta, se vede citind lucrarea d-lui Remer.

Prin urmare să modificăm calendarul întrebuințat în Biserică?

Aici nu pot răspunde prin *da* ori *nu*. Sânt mai multe chestiuni cari se leagă, și deci trebuiesc avute toate în vedere. Firește nu sânt numai chestiuni cari privesc măsura timpului, și de aceia nu se poate răspunde printr'un simplu *da* sau *nu*.

Mai întâi, cine cere modificarea calendarului?

Noi, oamenii Bisericii, n'am cerut-o. Fiecare o cere pentru ramura lui de lucru. Deci introducă-se acolo. Este comerțul un lucru atât de însemnat în viața modernă, încât trece de granița unei țări, să se introducă în viața comercială. Cred că noi,

210.196 816341

preoții, nu vom aveà motiv să aducem obiecțiuni.

Dar tot așa, nici alții să nu ne ție pe noi de rău, când stăm cu calendarul nemodificat, pentrucă, firește, se înțelege că avem s'o facem și noi, când avem să simțim nevoie. Dar până atunci, fiecare motiv să lucreze la locul lui. Motivul comercial să lucreze în comerț. Pe noi ne vor puteà determina numai motivele religioase, și pe acelea până acum încă nu le-am simțit așa de constrângător.

Dar n'ați recunoscut singur că, după calendarul în vigoare, nu mai serbați Paștele la vremea lui?

Da, am recunoscut, Dar ce zor au motivele comerciale să mă silească să serbez Paștele la data prescripțiunilor creștinești?

Admit să mi se aducă acest motiv, dar să mi-l aducă oamenii cari sânt mânați la aceasta din motive curat creștinești. Altfel, cu motivul comercial, nu-i dau voie să se amestece în lucruri cari nu au a face cu comerțul.

Fac însă o restricțiune și acì: li dau voie și cu motivele comerciale să-mi ceară aceasta, când, din cauza strânselor raporturi din viață, poate că tot este o legătură între sărbătorile noastre, între aranjamentul calendarului, și motivele comerciale. Zic „poate", pentrucă nu m'am ocupat în special de chestiunea aceasta, deși s'ar puteà întrevedea oarecare legătură. Insă și atunci așì aveà de ridicat o obiecțiune posibilă: Comerțul nu are dreptul să ceară să dispară orice greutate din fața lui, pentrucă pot fi interese și mai impor-

tante pentru viața omului decât ale lui. Comerțul există și el pentru om, nu e omul pentru el.

Dar atunci aș puteà fi întrebat: Ei bine, aveți motive serioase bisericești ca să vă opuneți? Vedeți singuri că bisericește nu sânteți în acord cu unele prescripțiuni chiar bisericești pentru vremea serbării Paștelui....

Aș răspunde: Aveți perfectă dreptate. Nu avem nici un motiv de principiu de a refuza modificarea calendarului, pentrucă, după cum Biserica a utilizat un calendar care nu erà al ei, tot așa, ce-i pasă ei de ce fel de socoteală a timpului va întrebuința! Să fie principiile ei salvate, să-și ție sărbătorile la timpul lor, încolo, ce zor avem noi! Principalul este ca rânduielile noastre creștinești să le potrivim în cadrul rânduielilor vremii, *dacă se poate*. In cazul când se poate, nu avem nici un motiv de a refuza.

De ce nu s'ar puteà, când chestiunea măsurării timpului e străină de Biserică și când întrebuințarea pe care am făcut-o noi din această măsurare pentru serbarea Paștelui creștinesc, nu mai corespunde cu ce ne poruncește această Biserică însăși?

Iată chestiunea strângându-se de jur împrejurul nostru și nedându-ne voie să ne rostim contrar reformei.

Ei bine, are Biserica vre-un motiv să se rostească contrar reformei, căci cu cele de până acuma am văzut că nu merge?

N'are nici un motiv să se rostească contrar reformei, dar are motivul de a spune că nu poate face reforma pe calea pe care i se cere.

In adevăr, dacă reforma aceasta se va face, o va face Biserica ortodoxă. In corpul care va vota reforma, trebuie să fie reprezentată întreaga Biserică ortodoxă. A se crede că e destul ca un parlament să voteze introducerea altui calendar și ca Biserica să-l utilizeze și ea, e o iluziune. Nici un Sinod al unei Biserici particulare nu va îndrăzni să facă aceasta. Pe dânsul nu-l leagă votul nici unui parlament. Calendarul condiționează sărbătorile noastre, și noi nu putem schimba *pe cale de autoritate parțială* niște sărbători cari sunt ale întregii ortodoxii.

Ca să încredințez pe cititori că așa stau lucrurile, am să citez ceva dintr'un autor ortodox de mare însemnătate: „Prescripțiunile legislației bisericești universale, obiceiurile și predaniile care datează din timpul apostolic, bisericile particulare trebuie să le păstreze cu sfințenie și ori ce abatere dela aceste prescripțiuni generale din partea unei Biserici aduce imediat mustrare, chiar dacă ar fi vorba de chestiuni care, fără a atinge morala sau credința, privesc numai disciplina sau ritul. Numai cu condiția acestei unități se acordă din partea Bisericii universale bisericilor particulare, care să obligă în schimb să păstreze uni-

tatea aceasta conform prescripțiunilor canonice dreptul conducerii bisericești independente“ [1]).

De aici se vede că reforma calendarului nostru este posibilă, dar numai când Biserica ortodoxă întreagă va lua o hotărâre în această privință. Condițiunile de acum nu permit această lucrare unitară, dar de venit va trebui să vie.

O Biserică particulară nu poate lua o hotărâre pe propria sa răspundere, pentru că, prin aceasta, modifică timpul serbării Paștelui, și noi suntem ținuți să-l serbăm odată cu toți ortodocșii.

Așa stă chestiunea, limpede, și noi n'o putem întoarce.

Dar când va fi vorba ca reforma să se facă noi vom cere îndreptarea calendarului nostru după socotelile astronomice, nu vom cere adoptarea celui gregorian, pentru că socoteala aflării Paștelui după acest din urmă nu ne scutește de pericolul de a serba Paștele odată cu Evreii, ceiace e oprit în prescripțiunile noastre. Nouă ne trebuie îndreptarea calendarului iulian, dar să rămânem tot cu calculul nostru pentru aflarea Paștelui, îndreptând numai ce e greșit. Căci după cum spune un astronom, calculul din calendarul iulian e superior celui din calendarul gregorian. Chiar în cartea d-lui Remer se poate găsi părerea d-lui Wolfer, directorul observatorului din

1. Episcopul Milaș, *Dreptul bisericesc oriental*, trad. rom. de Cornilescu și Radu, București 1915, pag. 176—177.

Zürich, unde citim: „Din punct de vedere științific, calendarul grogorian are avantajul că se acordă mai bine cu mișcările solare, pentru un lung spațiu de timp, dar, printr'un mecanism de intercalare, care este departe de a fi perfect, în ceia ce privește simplicitatea și eleganța. Calendarul iulian este, din contră, extrem de simplu și elegant, intercalarea se face cu o siguranță absolută și cu totul lipsită de posibilitatea unei erori, dar se îndepărtează încetul cu încetul de mișcarea soarelui, încetișor, dar se îndepărtează".

Iată, prin urmare, că directorul unui observator, deci, un om de știință pozitivă, fără prejudiții bisericești, găsește că vechiul nostru calendar nu este atât de desprețuit și că are părți în care e vădit superior celui gregorian. Apoi dacă e așa, ar trebui să cerem introducerea calendarului gregorian, ori îndreptarea celui iulian?

Dar mai este un punct însemnat pe care-l enunță directorul Wolfer și de care trebue să ne ocupăm aici: El însuși spune că în țările din apus mai este vorba de o reformă în ce privește calendarul, și atunci n'ar fi mai bine să așteptăm până ce se va termina lucrarea în apus? „S'ar face *un singur pas* în loc de doi", zice el.

Deci, dacă e vorba să potrivim calendarul după cei din apus, trebue să mai așteptăm. Și ca situațiune internațională zice Wolfer că nu e timpul acuma.

Dar am discutat atâta și n'am vorbit de lu-

crarea d-lui Remer decât numai amintind-o ici și colo. Să vin deci și la ea.

D. Remer nu se ocupă de reforma própriu zisă, ci de primul pas al ei: Am rămas în urmă și trebue să-i ajungem pe cei cu calendarul gregorian, cari ne-au distanțat cu 13 zile. Prin două tabele, care se află la sfârșitul lucrării, d. Remer arată că apropierea noastră de calendarul gregorian se poate face în doi ani consecutivi, fără să se simtă: Să se suprime ziua de 31 a lunilor cari o au, în curs de doi ani de zile, și în al treilea an vom avea 1 Ianuarie odată cu gregorienii.

Foarte ușor, firește, de și aceasta nici într'un caz n'ar fi o greutate, când ne-am învoi asupra celorlalte părți ale reformei. Poate să fie mai grea suprimarea în bloc a 13 zile, cum a făcut Papa Grigorie XIII, dar ori cum o cale se va găsi.

Chestiunea mai grea este:

Adoptăm calendarul gregorian tale quale?

Și dacă l-am adoptat, vine chestiunea strict bisericească: luăm pascalia gregoriană?

Aici suntem protivnici, așa că unul din argumentele d-lui Remer nu va puteà fi satisfăcut de noi.

Care e acel argument?

„Noi, ca creștini, ar trebui să serbăm Paștele toți, la aceiași dată, și ortodocșii, și catolicii, și protestanții". Aceasta însă nu are loc din cauza calendarelor deosebite.

Răspundem: Da, e adevărat, frumos ar fi. Dar aceasta noi n'o putem face decât cu prețul respectării principiilor noastre. Prefer să nu serbez, odată cu ceilalți creștini, dacă, după pascalia lor ajungem să serbăm odată cu Evreii.

Prin urmare, chiar ajungând la calendarul Gregorian, se impune ca noi, ortodocșii, să avem propria noastră pascalie.

In definitiv, bisericește puțin ne pasă de e calendarul Iulian sau Gregorian. Pentru noi calendarul devine o chestiune care nu mai este indiferentă, însă când e vorba de serbarea Paștelui. Aici intrăm în acțiune și declărăm că nu putem adopta socotelile calendarului Gregorian.

Atâta e partea noastră bisericească în acest calendar, și restul nu ne privește. Dar până nu se rezolvă acest principiu, noi rămânem la calendarul nostru actual, în care ne vom ținea sărbătorile, cum și facem acum, fără a ne sinchisi de altceva.

Pentru unificarea datelor lunare, ca la gregorieni, nu facem nici o greutate. Dar și după aceasta, bisericește vom rămânea tot la calendarul nostru, pentru serbarea Paștelui. Nu vom avea diferența de 13 zile, și Paștele tot nu-l vom serba cu gregorienii.

Cu aceasta cred că am lămurit cum stăm noi bisericește față de calendarul Gregorian; ce putem face și ce nu. Pretențiunea d-lui Remer, ca să ajungem din urmă pe Gregorieni, se poate împlini

foarte ușor, și ar fi bine, dacă s'ar puteà. Bine-înțeles: numai pe motivul „relațiunilor internaționale și de comerț", cum spune Wolfer, căci alt interes nu e. Osanalele cari se ridică de unii în folosul schimbării calendarului, ca chestiune de cultură și de progres, mie mi se par nejustificate. Ce interes de cultură poate fi într'o chestiune de simplă numărătoare! Ba încă mă mir când citesc că prin această ne-am apropia de apus. Ei, amicilor, de apus vă apropiați schimbându-vă naravurile, care cadrează puțin cu pretențiunile nostre occidentale și cari ne așează la porțile orientului; nu prin simple chestiuni de ordin extern. Doar lucruri apusene avem noi multe, dar sufletul nu ne este apusean. Sânt mai puțini apuseni Englejii, fiindcă nu adoptă sistemul metric și monetar francez?

Deci progresul pe chestiunea calendarului e o iluziune cu care acoperim păcatele noastre.

De aceia pe noi chestiunea schimbării calendarului e departe de a ne însufleți ca pe alții. Firește, nu sântem de loc protivnici. Din contra, sântem chiar favorabili, cu restricțiunile bisericești pe cari le-am adus. Dar nu putem privi reforma aceasta ca ceva esențial pentru România.

Dacă e vorba apoi de serbarea Paștelui, o spun verde că mie nu-mi displace marea diferență de acuma, pentrucă în felul aceasta sărbătorim Paștele vara și e mai plăcut așa. Paștele dela 25 Martie, cu natura uscată, e mai puțin plăcut

decât Paștele la 20 Aprilie cu pomii înfrunziți. Bine înțeles, aceasta ca chestiune de gust, fără să pretindem de aci ca din gust să facem un motiv care să calce prescripțiunile bisericești relativ la timpul stabilit pentru serbarea Paștelui. Când va fi ca reforma să se facă, nu vom obiecta nimic pe chestiunea gustului.

Incheind, declarăm că acestea sânt vederile noastre în chestiunea calendarului. Am arătat că ea se poate privi din mai multe puncte de vedere. Ca principiu, reforma e, fără doar și poate, de admis (eliminarea celor 13 zile, nu serbarea Paștelui odată cu apusenii). Urgența ei însă poate că este din punct de vedere comercial, bisericește însă această urgență nu se vede, pentrucă nu aduce nimănui nici o vătămare calendarul întârziat de acum.

Când va fi însă ca reforma să se facă, ștergerea diferenței de 13 zile dintre ambele calendare se va face în chipul cel mai ușor după metodul atât de simplu al d-lui Remer. De aceia îl felicitez pentru caracterul practic al formulei sale și-i urez ca ea să găsească aplicare.

Arhimandritul Scriban
Directorul Seminariului Central din București.

București, 15 August st. n. 1918.

Domnului I. Remer-Anselm

Am citit lucrarea D-voastră, *Calendarele creștine și unificarea lor*. După câte cunosc eu, D-v. puneți în discuție ca lucru nou numai o nouă propunere de reducere a zilelor ce despart cele două calendare — iulian și gregorian.

Și eu sunt pentru îndreptarea calendarului iulian; nu sunt însă pentru introducerea calendarului gregorian care, după câte știu, nici acesta nu este exact astronomicește.

Pentru îndreptarea calendarului iulian, credem că se va avea în vedere și părerea întregii biserici orthodoxe, și în aceasta credem că a stat până acum toată greutatea.

Să nădăjduim că vântul de înfrățirea popoarelor, care începe să sufle peste lumea îngrozită de pustiirile unui război nepomenit, va avea puterea să strângă într'un Sinod eucumenic întreaga suflare ortodoxă pentru a hotărâ îndreptarea calendarului, fără să distrugă în această privință unitatea ortodoxiei.

Diaconul Nicolae M. Popescu
de la biserica Cotroceni

1918, Decembrie 3 s. v.

8 Februarie 1919.

Stimate Domnule Remer-Anselm

In fond, lucrul nu mai este de discutat: socoteala timpului după calendarul nostru e greșită și prin urmare trebue s'o îndreptăm.

Toată chestiunea este de oportunitate și socotesc că, pe lângă celelalte considerațiuni ce militau pentru reforma calendarului și pe care le-ai arătat așa de limpede, s'au mai ivit altele nouă, ce trag greu în cumpănă.

De îndată ce conferința păcii va consfinți întregirea firească și dreaptă a României, vom aveà 5—6 milioane de Români, care măsoară timpul cu stilul nou.

Ii vom face oare să renunțe la socoteala lor, care este cea bună, ca să primească socoteala noastră, care este greșită?

Asta ar fi lumea pe dos!

Liga națiunilor apoi, din care vom face negreșit parte, va sporì și va strânge și mai mult relațiile internaționale; dificultățile resultând din deosebirea calendarelor vor crește deci nemăsurat, dacă nu se va face reforma.

Imprejurările acestea, adăugate la toate considerațiunile temeinice de până acum, mă fac să cred, că este de cea mai mare oportunitate îndreptarea calendarului.

Aceasta încât privește Oficiile Statului și lumea laică, bineînțeles; căci nu se poate trece cu ușurință peste rezerva pe care o fac clerici în privința Bisericii, în sînul

căreia schimbarea calendarului nu s'ar puteà face decât printr'o înțelegere cu celelalte comunități ortodoxe.

In ce privește procedarea propusă de D-ta pentru ștergerea deosebirii de 13 zile, mi se pare foarte practică.

Dorindu-ți succes în întreprindere căreia de atâta timp te-ai dovotat, sunt al D-tale cu toată stima.

I. Popescu

Prim-redactor al ziarului „Universul„

BIBLIOTECA MUNICIPALA
— CLUJ —

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
„OCTAVIAN GOGA"
CLUJ

16/ 6477 VII 8

10.-

D
P/2

ANTICARIAT
CL

ULTIMELE PUBLICAȚII
apărute în
EDITURA LIBRĂRIEI H. STEINBERG

	Lei
JEAN BART	
Jurnal de Bord	5.—
Datorii Uitate	4.—
V. SCÂNTEE	
Legea măsurilor excepționale	5.—
H. IBSEN	
Brand, traducere de Henry Steinberg și M. Negru.	3.50
L. REBREANU	
Golanii	3.—
CONST. A. GIULESCU	
Dragostea unui trubadur.	2.50
Dr. O. MELLER	
Higiena Sexuală	3.—
Medicul Familiei	3.50
B. MARIAN	
Dicționar de citate și locuțiuni străine	5.—
MIHAIL SORBUL	
Patima Roșie	4.—
Praznicul Calicilor . . .	1.—
V. DEMETRIUS	
Cântăreața, Nuvele . . .	3.—
Canarul Mizantropului Versuri	2.—
E. LOVINESCU	
Critice, volumul IV . .	4.—
MAX NORDAU	
Paradoxe sociologice, trad. de B. Marian . .	1.25
EDMOND și JULES de GONCOURT	
Sora Filomena, Roman trad. de M. Negru . .	3.50
BL. IBANEZ	
Coliba blestemată, trad. de V. Demetrius.	3.—
A. MÂNDRU	
Floarea Tibrului	2.—

	Lei
IOAN DRAGU	
Drumuri de sânge . . .	5.—
Pe urmele Bolșevicilor .	4.—
H. SPENCER	
Despre Educație, trad. de B. Marian	3.—
DIMITRIE MEREJKOVSCHI	
Moartea Zeilor, Roman din timpurile primilor creștini	4.—
MIHAIL NEGRU	
Omul superior	3.—
CH. DICKENS	
Un Poem de Crăciun . .	3.—
Dr. V. GHIDIONESCU	
Introducere în Pedologie și Pedagogie Experimentală	3.50
SARINA CASSWAN	
Intre Artă și Iubire . .	3.—
V. GR. BORCOVANU	
Ist. Pedagogiei	3.50
CORNELIU MOLDOVANU	
Neguțătorul de Arome .	3.—
Cetatea Soarelui . . .	2.—
Majestatea Morții . . .	4.—
CORNELIU MOLDOVANU și MIRCEA RĂDULESCU	
Pe-aicea nu se trece! . .	1.—
NICOLAE FILIMON	
Nenorocirile unui slujnicar	1.—
I. SLAVICI	
Din Bătrâni	3.—
ROMULUS P. VOINESCU	
Pățania lui Burăh . . .	1.—
STELIAN I. CONSTANTINESCU	
Din problemele educației, studii de psihologie și pedagogie	3.50
CONST. ȘĂINEANU	
Ce îndrumare să dăm Fiilor noștri?	2.50

TIP. „PROVIDENTA"